

Stefan Vrtel-Wierczyński

"Patryotyzm Krasińskiego w dobie młodszej : (studium analityczne)", Zygmunt Gerstmann, Stanisławów 1912 : [recenzja]

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 11/1/4, 682-683

1912

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

sińskiemu«, oraz E. Biedera: »Irydion w krainie mogił i krzyżów« (Tarnów, gimnazjum II., s. 15—35) ani pod względem treści, ani formy (bardzo często chromającej) na uwagę zasługują.

IV. Żałować należy, że nauczycielstwo nie wypowiedziało się obficie w wielu kwestyach trudnych z zakresu metodyki lektury Krasieńskiego w szkole. Jedyną taką pracą jest rozprawka M. Piekarskiego: *Jak czytać z uczniami »Nieboską Komedję«* (Lwów, gimnazjum Mickiewicza, s. 43). Główną zaletą jej jest wskazanie prostoty i jasności wykładu rzeczy na pozór zawiłych i trudnych. Zamiast jednak obszernego komentarza rzeczowego, który każdy nauczyciel znajdzie w monografiach i rozprawach krytycznych, wolelibyśmy dowiedzieć się więcej o samej metodzie postępowania, zwłaszcza o stosunku, że tak powiem, ilościowym wykładu nauczyciela do heurystycznego sposobu interpretacji arcydzieła, bo, że i jednego i drugiego użycie trzeba, o tem nie wątpi sam autor. Budzi też wątpliwości twierdzenie, że nie należy uczniom przedstawiać spornych poglądów na rozwiązanie oraz ideę przewodnią utworu; byłaby to przecież doskonała sposobność i zachęta do dyskusji i samodzielnego wypowiedzania się uczniów, tak pożądanego, o ile kieruje nim wytrawny sąd nauczyciela. Słowem w myśl autora, pożądanemby było liczniejsze i częstsze wypowiedzanie się i dyskusja nauczycieli nad podobnemi zagadnieniami.

Surowy i bezwzględny krytyk, oceniając paru słowami zawartość całej »Księgi«, powiedziałby może, że na szali sprawiedliwego sądu przeważają rzeczy słabe nad prawdziwie wartościowemi — jeżeli jednak zważymy niesłychanie trudne warunki, wśród których nauczycielstwo nasze pracuje naukowo, zwłaszcza na prowincyi, musimy wyrazić uznanie nawet autorom prac najsłabszych, oraz podziwiać siłę woli i tę szlachetną żądzę wniesienia bodaj drobnej cegiełki do niezniszczalnego pomnika, wzniesionego na cześć Wielkiego Bezimiennego, jakim mimo wszystko jest »Księga pamiątkowa«.

Stanisławów.

Zygmunt Gerstmann.

Gerstmann Zygmunt: *Patryotyzm Krasieńskiego w dobie młodości.* (Studjum analityczne). Odb. ze Sprawozd. dyrekcji gimnazjum I. w Stanisławowie. Stanisławów, 1912., 8-vo, s. 48.

Problem miłości ojczyzny w twórczości i życiu poetów należy do najciekawszych zagadnień krytyki literackiej, ponieważ trafne jego rozwiązanie, wyjaśniając stosunek jednostki do narodu, przynosi wiele ważnego materiału do obrazu całości rozwoju duchowego poety. Samo uczucie patryotyzmu jest zawsze u ludzi, stojących na wyższym stopniu kultury, uczuciem złożonem i skomplikowanem, zależnem w swoich przejawach od całego szeregu warunków i wpływów, działających rozmaicie, z różną siłą i niejednakowym skutkiem. W rozważaniu patryotyzmu poety, zwrócić trzeba pilną uwagę na trzy główne sfery wpły-

wów, a mianowicie: psychiczną (kokstrukcja duchowa jednostki), społeczno-polityczną (dom, otoczenie, naród) i literacką (lektura).

Autor uchwycił trafnie zasadnicze rysy patryotyzmu Kraszińskiego w dobie młodzięcej, uzasadnił je przeważnie dobrze i oświetlił należycie. Uczucie to objawiło się początkowo pod najpierwotniejszą postacią ukochania przyrody stron rodzinnych, t. j. Opinogóry i okolicy. Nie mamy wprawdzie na to bezpośrednich dowodów z czasów najwcześniejszego dzieciństwa poety, ale o stopniu i jakości tego uczucia można sądzić na podstawie utworu nieco późniejszego, poświęconego uświetnieniu miejscowości rodzinnej. Utworem tym to „Pan Trzech Pa-górków“ (1828). Przed nim patryotyzm poety przybiera formy bardziej literackie, nie mniej jednak szczere, przejawiając się w szeregu powieści, których myślą przewodnią jest problem walki o niepodległość narodową (Syn Botzarisa, Wiliam Wallas, Zniszczenie Ipsary, Joanna D'Arc), poczem przechodzi w ból patryotyczny i odzywa się głębokim smutkiem w „Polsce“. Autor słusznie przyznaje „Polsce“ ważne stanowisko w dziejach patryotyzmu poety, jakkolwiek poprzestaje na analizie zbyt ogólnikowej, nie wyzyskawszy należycie niektórych, nader charakterystycznych czynników, jak pojęcia wolności, zemsty patryotycznej, smutku z powodu nieszczęść narodowych, stanowiska Boga wobec ludu ujarzmionego itd. Dobrze zauważył autor pewne załamanie się linii rozwojowej myśli patryotycznej poety, który dla aspiracji literackich pisze szereg powieści walterscottowskich, pozbawionych zupełnie zagadnienia miłości ojczyzny.

Lecz oto niabawem zmienia się zupełnie nastrój jego duszy; zaczynają się cierpienia moralne i patryotyczne: Pogrzeb Bielińskiego, wyjazd z kraju, powstanie listopadowe, upadek sprawy narodowej. Przychodzą nań chwile zmagania się z własną niemocą duchową, chwile klęsk i „pogromów woli.“ Krasziński przeżywa tragedję swęj duszy smutną i bolesną. Najdosadniejszym wyrazem tego stanu duszy poety jest *Adam Szaleniec*, wymowne świadectwo mąk serdecznych i przeżyć tragicznych. Z czasem Kr. zdobywa przeświadczenie, że nie był zdolny do orężnej walki za wolność ojczyzny, że jego powołaniem jest czyn poe t y c k i.

Praca p. G., w treści swęj zajmująca i wykonana dość metodycznie, rzuca ciekawe światło na charakter patryotyzmu poety w dobie młodzięcej i będzie mogła służyć za punkt wyjścia przy kreśleniu całokształtu ewolucji jego myśli patryotycznej w życiu i twórczości. Styl miejscami zaniedbany.

Lwów.

Stefan Vrtel.

Lam Stanisław: Józef Ignacy Kraszewski pisarz-obywatel. Na-kładem Towarzystwa im. Piotra Skargi. 1912. 8-vo, s. 63.

Wśród broszur popularnych o Kraszewskim, ogłoszonych zarówno poprzednio jak i w obecnym roku jubileuszowym, zwraca uwagę praca